

A Kárpát-medence régiói 2.: Dél-Szlovákia

MTA Regionális Kutatások Központja

Dialóg Campus Kiadó

Budapest – Pécs, 2004

Szerkesztette: Horváth Gyula

A könyv az MTA Regionális Kutatások Központja és az Új Kézfogás Közalapítvány dél-szlovákiai projektje gondozásában indított sorozat második kötete (a sorozat első kötete a Székelyföldről szól), amely a Kárpát-medence északi térségeinek területi fejlődését elemzi 18 szerző tollából. „A program azt a célt szolgálta, hogy a modern területfejlesztés stratégiai megalapozó szakasza számára széles körű információs bázison nyugvó helyzetértékelő dokumentáció készüljön. A helyzetfeltárás a fejlesztési programok kidolgozásának fontos része. A gazdasági és a szociális terek adottságai, a fejlődés mozgatórugói ugyanis különbözőek. A fejlődési elemek jelenlétének eltérő súlya, a közöttük kialakult kölcsönkapcsolatok sokszínű kombinációja miatt változatos problémamegoldásra nyílik lehetőség. Fejlesztési megoldásokat még egy országon belül sem lehet mechanikusan másolni, sok kedvezőtlen nyugat-európai tapasztalat a bizonyíték erre. Minden régióknak saját magának kell megtalálnia – a nemzeti és az európai erőterétől nyilvánvalóan nem függetlenül – a lakossága és a nemzetgazdaság számára legelőnyösebb fejlődést kínáló irányokat és alternatívákat. Ezek megválasztásának kulcsa a tudományos alaposítással elvégzett helyzetértékelés: a térségben zajló társadalmi, gazdasági és településszerkezeti folyamatok leírása, az azokat befolyásoló tényezők ok-okozati viszonyainak feltárása, az értékelés során kapott eredmények összevetése más, hasonló vagy eltérő adottságú térségekkel.” – írja a kötet bevezetőjében a könyv szerkesztője.

A tanulmánykötet 13 fejezetet tartalmaz. Az első fejezet a Felvidék történetét ismerteti, mégpedig három alfejezetben. Az elsőben az 1918-as trianoni békeszerződésig Magyarország részeként, majd 1993-ig az új Csehszlovák államban, végül a megalakuló második szlovák állam keretében, a rendszerváltozás után.

A könyv második fejezete Szlovákia 4 makrorégióját mutatja be, mégpedig a pozsonyi, majd külön-külön a nyugati-, a közép- és a kelet-szlovákiaiát. Valamennyi makrorégió esetében foglalkoznak a szerzők a természeti környezettel,

a térszerkezettel, a humán erőforrásokkal, a gazdasági szervezetek és változások számának alakulásával. A fejezet elemzést tartalmaz a makrorégiók gazdaságáról (mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, ipar részletezésben), valamint a szolgáltatások (kereskedelem, idegenfogalom, közlekedés, oktatás) helyzetéről, színvonaláról. Végül a makrorégiók gazdasági pozícióját vizsgálja a bruttó hazai termékből való részesedése alapján.

A harmadik fejezetben Dél-Szlovákia térszerkezetével foglalkozik a szerző. Dél-Szlovákia a 2002. évi választások alkalmával a Szlovák Statisztikai Hivatal által lehatárolt magyar-szlovák vegyes lakosságú terület, amely szinte teljes egészében magában foglalja a Dél-Szlovákiában található, magyarok által jelentősebb mértékben lakott területeket. Itt élt 2001-ben az 521 ezer fős szlovákiai magyarság 94 százaléka. Egyébként az említett évben Szlovákia népességének 27,5 százaléka lakott ebben a térségben, területének pedig 32,6 százaléka tartozott ide. Szlovákia népességének 2001-ben közel egytizede vallotta magát magyarnak, Dél-Szlovákiában ez az arány 33,1 százalékot tett ki. A szerző külön ismerteti Dél-Szlovákia közigazgatási térszerkezetét, majd részletesebben elemzi a város- (általános jellemzés, típusok és kapcsolatok, pozícióváltás) és közhálózatot, végül bemutatja a hátrányos helyzetű térségeket, felvázolva felzárkóztatásuk lehetőségeit.

A következő hét fejezetben a szerzők részletesen vizsgálják és mutatják be Szlovákia, ezen belül Dél-Szlovákia társadalmát, gazdaságát. Ennek keretében foglalkoznak a demográfiai viszonyokkal, a humán erőforrásokkal, a munkaerőpiac helyzetével, a természeti erőforrásokkal, a környezet állapotával (a levegő minősége, a vizek állapota, a talaj szennyeződése, a hulladékgazdálkodás). Külön-külön fejezetben tárgyalják a mező- és erdőgazdálkodás, az ipari terek és vállalkozások, valamint a gazdasági szolgáltatások helyzetét. Végül egy fejezet foglalkozik a turizmussal és a kulturális értékekkel, egy fejezet pedig a humán szolgáltatásokkal (közoktatás, felsőoktatás, művelődés, egészségügy).

A tizenegyedik fejezet Szlovákia közigazgatási intézményrendszerével foglalkozik. Bemutatja az új Szlovákia közigazgatását, majd részletesen ismerteti a 2000. évi közigazgatási reformot, ezen belül kitér a magyar közigazgatási javaslatokra is.

Időszerűségét illetően ebből kiemelném, hogy Szlovákiában a közigazgatás reformja a központi hatalom hatásköreiből hozzávetőleg 400 tevékenység átadását jelenti települési és területi szintre. Ezzel szándékoznak növelni a közigazgatás hatékonyságát, javítani az államigazgatás színvonalát, minőségét úgy, hogy minél több feladat ellátása kerüljön az önkormányzatokhoz. A fejezet utolsó alfejezete az önkormányzatok pénzügyeit elemzi.

A tizenkettedik fejezet a határ menti együttműködésről szól. Felvázolja a határ menti együttműködésre ható tényezőket, mit jelent az együttműködés a külpolitikai gyakorlatban, majd az euró régiók működésének tapasztalatait elemzi részletesebben.

Az utolsó, tizenharmadik fejezet Dél-Szlovákia fejlődési irányait foglalja össze. A témát két alfejezetben tárgyalják a szerzők, az első a térségi adottságokról, a második Szlovákia területfejlesztésének alapvonásairól nyújt átfogó tájékoztatást. Az első alfejezet részletesebben foglalkozik Dél-Szlovákia földrajzi fekvésével és természeti környezetével, településszerkezetével, humán infrastruktúrájával, valamint a gazdasági erőforrásokkal mint adottságokkal. Az alfejezet végén az előbbieken alapján végzett SWOT-elemzésből, a térség helyzetértékelő összefoglalásából arra a következtetésre jutottak a szerzők, hogy „mind a

szlovák nemzeti gazdasági térben, mind pedig az európai gazdasági térségben elfoglalt pozíciók alapján Dél-Szlovákia kedvezőtlen helyzetben van”. A dél-szlovákiai társadalmi-gazdasági adottságok néhány meghatározó mutatójának az EU 15 korábbi tagállamának átlagával történő összehasonlítása a térség agrárgazdaságának jó pozícióit, kedvezőtlen foglalkoztatási helyzetét és ellentmondásos infrastrukturális viszonyait érzékelteti. A második alfejezet Szlovákia területfejlesztésének törvényi szabályozásáról, a területfejlesztés szintjeiről ad tájékoztatást, végül bemutatja Dél-Szlovákiát a nemzet fejlesztési, valamint a területek középtávú regionális fejlesztési dokumentumaiban.

A tanulmánykötet végén gazdag irodalomjegyzék, valamint magyar-szlovák földrajzi mutató található. A könyv rendkívül gondosan szerkesztett munka, amelyben a szerzők színvonalas, olvashatóan megírt elemzéseit 59 ábra, grafikon, továbbá 212 jól szerkesztett tábla egészíti ki. A nagyon szép kiállítású, 523 oldalas tanulmánykötetet jó szívvel ajánlom nemcsak a területfejlesztés, hanem a történelem, földrajz, vagy akár a közigazgatás iránt érdeklődők figyelmébe is.

Ismertette: Dr. Novák Zoltán